

Aine n:o 25 syksyn 1977 ylioppilaskirjoituksissa

Syksyllä 1977 järjestetyissä ylioppilaskirjoituksissa oli kaksi äidinkielen koetta kuten keväälläkin. Kummallakin kerralla oli valinnaisia aiheita 14. Jälkimmäisessä ryhmässä oli aihe 25 otsikoitu »Vuoden 1917 tapahtumat Venäjällä ja niiden vaikutus Suomessa». Aiheesta jouduttiin kirjoittamaan lähinnä oppikirjojen pohjalta, sillä lehdistössä ja muissa viestimissä käsiteltiin v:n 1917 tapahtumia enimmäkseen vasta noin kuukautta myöhemmin. Otsikon kohdalla oli ajateltu ensi sijassa historiasta kiinnostuneita, ja varmaan sen valinneet olivatkin asioista perillä keskimääräistä paremmin.

Äidinkielen kokeeseen osallistui syksyllä pyöreästi 3 000 kirjoittajaa. Näistä oli keväällä hylättyjä vain pieni osa, noin 300; enimmät olivat uusimassa aiemmin hyväksytyä koetta parantaakseen arvosanaansa. Vuoden 1917 tapahtumista oli kirjoitettu yllättävän vähän; noin tuhannesta lukemastani aineesta oli tätä historiamme keskeistä vuotta käsitteleviä vain viitisenkymmentä. Ensimmäiselle eli paremmalle sijalle asetettujen suoritusten arvosanajakauma oli seuraava: laudatur 2, magna cum laude 2, cum laude 7, lubenter approbatur 10, approbatur 4, yhteensä 25 koetta. Asiallisesti ja tyyllisesti hyvätasoisia aineita oli siis vain 4. Muista paljastui pahojakin puutteita ja erehdyksiä asiatiedoissa — kielelliseen puoleen en tässä yhteydessä kajoa. Näiden havainnollistamiseksi olen koonnut sitaatteja eri aineista; ne on esitetty lainaus-

merkeissä kieliasuakaan korjaamatta. Sulkeisiin sijoitettujen huutomerkkien tarkoituksena on lukijan huomion kiinnittäminen edellä olevaan sanontaan.

Olot Venäjällä v:n 1917 alussa

Ainetta aloittaessaan useimmat ovat läheneet Venäjällä 1900-luvun alussa vallinneista oloista, mikä onkin luonnollista. Paha asiavirhe on, että talonpoikien uskotaan eläneen Venäjällä maaorjuudessa vielä 1917, vaikka maaorjuus oli lakkautettu jo Aleksanteri II:n aikana 1860-luvulla. »Ajamalla maatyöläisten etuja, vaatimalla mm. oikeudenmukaisempaa maajakoa, he [bolševikit] saivat suuren joukon maaorjia ja työläisiä puolelleen.» (Eri aineesta:) »Maaorjuus oli muualla Euroopassa lakkautettu, mutta Venäjällä se kuului normaaliin arkipäivään.» Väärä käsitys maaorjuudesta Venäjällä ja muualla Euroopassa esiintyy myös seuraavassa tapauksessa: »Tehdastyöläisten ja talonpoikien mieliä katkerointi pitkät työpäivät ja alhaiset palkat. Ja olihan talonpojat vielä tuolloin maaorjien asemassa, kun muualla maailmassa maaorjuus oli kielletty jo 1900-luvun [!] alussa.»

Helmikuun (maaliskuun) vallankumous ja tapahtumat Venäjällä

Aineissa puhutaan sekä helmikuun että maaliskuun vallankumouksesta. Kahtalaisuus johtuu siitä, että vallankumousliike alkoi Venäjän silloisen ajanlaskun mukaan helmikuun puolella, joskin sen huipentuma, keisari Nikolai II:n syökseminen vallasta, osui maaliskuun puolelle (Venäjän ja Suomen lukua). Keisari luopui vallasta veljensä suuriruhtinas Mikaelin hyväksi, mutta kyseessä oli vain lyhyt välivaihe. Tapahtumia on Venäjän osalta selostettu melko ylimalkaisesti, minkä johdosta suoranaisia asiavirheitä esiintyy vähän. »Nikolai II luopui vallasta poikansa Alekseihin hyväksi.» »Tällöin tsaari Nikolai III [!] johtama hallitus

kukistettiin ja uusi hallitus muodostettiin kapinoitsijoiden vähemmistöryhmästä melshevikeistä [!].» Suuriruhtinas Mikael luovutti vallan jo seuraavana päivänä väliaikaiselle hallitukselle, jonka johtoon tuli aluksi ruhtinas Lvov. Kerenski oli siinä oikeusministerinä, ei vielä pääministerinä, kuten eräät kirjoittajat muistelevat. »Maaliskuun vallankumouksen seurauksena [!] tsaarin valta kumottiin ja muodostettiin hallitus liberaaleista ja maltillisista sosiaalidemokraateista, joiden johtoon tuli Kerenski.» Kerenskin johtama hallitus muodostettiin vasta kesällä 1917.

Tapahtumat Suomessa keväällä

Maaliskuun vallankumouksen tärkein saavutus Suomen kannalta oli, että Venäjän väliaikainen hallitus kumosi helmikuun manifestin ja muut perustuslainvastaisessa järjestyksessä syntyneet lait ja asetukset. Suomen irtaantumisesta Venäjän yhteydestä ei julkisuudessa voitu kuin varovasti keskustella, koska maa oli venäläisten miehittämä. Täten on ymmärrettävissä, että opettaja on merkinnyt »jyrkästi» seuraavanlaisen mielipiteen kohdalle: »Suomessa oli jo kauan puhuttu irtaantumisesta itsenäiseksi valtioksi. Maaliskuun vallankumous antoi uutta toivoa ja niinpä ruvettiin laatimaan kirjelmää asian puolesta.» Mistä kirjelmästä on kysymys, ei aineesta selviä. Toisinaan kirjoittajan sanonta on siksi pyöreää, että ajatuksenkulku jää lukijalle epäselväksi: »Helmikuun vallankumouksen jälkeen syntyi Suomessa kiistoja siitä, pitäisikö pysyä entisen hallitsijan puolella vai asettua uuden hallituksen puolelle. Tämä aiheutti lisää levottomuuksia Suomessa ja olot pysyivät edelleen sekavina.» Lie-neekö kirjoittaja ollut todella sitä mieltä, että entisellä hallitsijalla eli Nikolai II:lla oli kaikista sortotoimista huolimatta vankka joukko kannattajia Suomessa?

Kohta maaliskuun vallankumouksen jälkeen oli asetettu uusi senaatti, jossa oikeistolla ja vasemmistolla oli sama mää-

rä paikkoja (6 + 6). Puheenjohtajana oli kuitenkin sosiaalidemokraatti, Oskari Tokoi, joten senaatilla oli lievästi vasemmistolainen leima. Senaatti vastasi tarkasti eduskunnan voimasuhteita, jotka olivat 103—97 sosialistien hyväksi. Harhauttavan kuvan senaatista ja sen toimista antaa seuraava käsitys: »Suomen senaatin enemmistönä oli kuitenkin porvarit, jotka katsoivat, että Suomi ei vielä ollut valmis ottamaan vastaan itsenäisyyttä. Näin ylin päätäntävalta jäi vielä Venäjän väliaikaiselle hallitukselle.» Senaatti pyrki jo huhtikuussa saamaan itselleen suuriruhtinaalle kuuluneet valtaoikeudet.

Tapahtumat Suomessa kesällä

Maaliskuun vallankumouksen jälkeen oli valtiollinen tilanne maassamme olennaisesti muuttunut, kun korkeimman vallan haltija, keisari-suuriruhtinas, oli syösty valtaistuimelta. Pian syntyi kiistaa siitä, kuuluuko korkein valta Suomessa Venäjän väliaikaiselle hallitukselle vai Suomen omille valtioelimille. Heinäkuussa eduskunta hyväksyi selvällä äänen enemmistöllä ns. valtalain, jolla korkein valta Suomessa siirrettiin eduskunnalle. Kerenskin johtama hallitus ei kuitenkaan vahvistanut päätöstä vaan hajotti eduskunnan. Uusissa vaaleissa, jotka toimitettiin loka-kuun alussa, sosialistit menettivät enemmistönsä eduskunnassa; voimasuhteiksi tuli nyt 108—92.

Kesän 1917 tapahtumista esiintyy monissa aineissa virheellisiä käsityksiä; erityisesti laki korkeimman valtiovalan käyttämisestä (valtalaki) tunnetaan puutteellisesti. Näytteeksi pari poimintoa. »Ensimmäisistä eduskuntavaaleista vuoden 1918 [!] alussa muodostui vasemmiston riemuvoitto. Jotta Suomen luisuminen kohti sosialismia estettäisiin, sai oikeisto [!] eduskunnassa läpi ns. valtalain, jonka nojalla eduskunta saatiin hajotettua ja järjestettyä uudet vaalit. Vaalit saivatkin aikaan muutoksen ja eduskuntaan tuli oikeistoenemmistö.» »Valtiopäivien ha-

jaannuttua toimitettiin kesällä vaalit. Niissä onnistui oikeiston saada enemmistö ja se oli halukas aloittamaan neuvottelut Suomen asemasta Kerenskin hallituksen kanssa.»

Lokakuun vallankumous ja tapahtumat Venäjällä

Kerenskin johtaman väliaikaisen hallituksen ei onnistunut vakiinnuttaa oloja Venäjällä, vaan kilpailu vallasta jatkui maltillisten sosialistien (menševikkien) ja jyrkän toiminnan kannattajien (bolševikkien) välillä. Bolševikkien asemaa vahvisti varsinkin Leninin ja Trotskin tulo puolueen johtoon pian maaliskuun vallankumouksen jälkeen. Molemmat tulivat Venäjälle maanpaosta: Lenin Sveitsistä, Trotski Kanadasta. Levottomuudet johtivat vallankumoukseen (25. lokakuuta Venäjän ajanlaskua, 7. marraskuuta Suomen ajanlaskua), jossa bolševikit kukistivat väliaikaisen hallituksen ja valtasivat sen asemapaikkana olleen Talvipalatsin. Näistä tapahtumista kertovat syksyn kirjoittajat usein asioiden kulusta poiketen. »Sosialismin uhkaava levittäytyminen ja varsinkin Leninin tulo Usa:sta [!] aiheuttivat pelkoa hallituksen riveissä.» »Marraskuun 17. päivänä polsevikit [!] nousivat kapinaan valloittaen Kremlin. [!] Tätä ennen oli käyty ankaria taisteluja tsaarin joukkojen ja kommunistien välillä.» Pietarissa (Leningradissa), joka on nuori kaupunki, ei ole kremlää, kuten on esim. Moskovassa. »Lokakuussa 1917 tapahtumat huipentuivat Talvipalatsin valtauksen. Sankka työläisjoukko piiritti palatsin, hallituksen jäsenet vangittiin tai murhattiin, elleivät päässeet pakenemaan. Näissä merkeissä sai surmansa Nikolai II ja hänen perheensä.» Virheellinen käsitys siitä, että Nikolai II ja hänen perheensä murhattiin vallankumouksen melskeissä, esiintyy parissa muussakin aineessa. »Tähän saakka vankina ollut tsaari surmattiin perheineen ja yleinen puhdistus pistettiin toimeen Venäjällä.»

Äidinkielen opetus

Tapahtumat Suomessa marras- ja joulukuussa

Vuoden 1917 jälkipuoliskolla syveni oikeiston ja vasemmiston välinen juopa, erityisesti lokakuussa toimitettujen eduskuntavaalien jälkeen. Seurauksena oli mm. sosialistien vetäytyminen hallitusvastuusta ja porvarillisen hallituksen muodostaminen P. E. Svinhufvudin johdolla marraskuun lopulla. Tämä hallitus, ns. itsenäisyysenaatti, antoi 4. joulukuuta eduskunnalle esityksen Suomen hallitusmuodoksi. Sen mukaan Suomi oli oleva riippumaton tasavalta. Joulukuun 6. päivänä eduskunta hyväksyi itsenäisyysjulistuksen äänimäärin 100—88. Vähemmistöksi jääneet sosiaalidemokraatit hyväksyivät hekin periaatteessa itsenäisyyden mutta pyrkivät siihen yhteisymmärryksessä Venäjän uuden, Leninin johtaman hallituksen kanssa.

Ylioppilasaineissa esiintyy itsenäisyysjulistuksesta ja itsenäisyyden tunnustamisesta oikeiden tietojen ohella myös virheellisiä. »6. päivä joulukuuta laadittiin itsenäisyysjulistus, jonka myös silloinen hallitus [!] kiistatta hyväksyi.» »6.12. 1917 Lenin vahvisti Suomen hallitusmuodon ja Suomi tunnustettiin yleisesti itsenäiseksi valtioksi. Suomen ensimmäiseksi presidentiksi [!] valittiin Svinhufvud, mies, joka tarmokkaasti ajoi itsenäisyyden loppuun asti.» Lenin tuli keskeisesti tapahtumiin mukaan vasta itsenäisyysjulistuksen jälkeen, ja 31. joulukuuta hän ilmoitti Pietariin saapuneelle Svinhufvudin johtamalle lähetystölle ehdottavansa kansankomissaarien neuvostolle Suomen itsenäisyyden tunnustamista. Tunnustuksen antoi Venäjä 4. tammikuuta 1918. Samana päivänä se saatiin myös Ranskalta, Ruotsilta ja Saksalta.

Käsityksiä jääkäreistä

Saksassa sotilaskoulutusta saaneista jääkäreistä mainitaan vain parissa aineessa, niissäkin ohimennen. Tämä onkin ymmärrettävää, sillä 1917 ei ollut jääkäri-

liikkeen kannalta yhtä keskeinen kuin lähinnä edelliset vuodet ja seuraava vuosi. Miehiä ei mennyt maaliskuun vallankumouksen jälkeen Saksaan sotilaskoulutusta saamaan kuin muutamia kymmeniä, joten seuraava käsitys on väärä: »Tässä vaiheessa nuoria suomalaisia lähti Saksaan ottaakseen osaa sotaan ja saadakseen oppia sodankäynnistä.» Suomeen jääkärien pääjoukko saapui helmikuun lopulla 1918, jolloin maassa olleet venäläiset varuskunnat oli jo riisuttu aseista. Niinpä seuraava käsitys liikkuu arvailun ja kuvittelun tasolla: »— — porvarit, jotka olivat enemmistönä senaatissa, antoivat julki lausuman [!], jossa todettiin Suomen olevan itsenäinen valtio. Tämän pelättiin aiheuttavan vakavia välikohtauksia, ja siksi Saksasta palanneet jääkärit saivat ensimmäiseksi työkseen riisua maassa olevat venäläiset sotilaat aseista.»

Tasavalta vai monarkia?

Joulukuussa 1917 annetun itsenäisyysjulistuksen mukaan Suomi oli oleva riippumaton tasavalta. Vuoden 1918 tapahtumien jälkeen kysymys valtiomuodosta tuli kuitenkin uudestaan esille. Lopputuloksena oli, että Hessenin prinssi Friedrich Karl valittiin Suomen kuninkaaksi lokakuussa 1918. Suomesta tuli siis monarkia, joskin Friedrich Karl ilmoitti saman vuoden joulukuussa luopuvansa kruunusta. Itse asiassa häntä ei ollut ehditty vielä kruunatakaan kuninkaaksi. Eräissä syksyn 1977 aineissa on kiista Suomen tulevasta valtiomuodosta sijoitettu v:n 1917 puolelle, johon se ei siis varsinaisesti kuulu. »Vallankumous antoi uutta vauhtia Suomessa kyteneelle itsenäistymispyrkimykselle. Suomen hallitustavasta tuli kuitenkin kiistaa puolueiden välillä. Osa kannatti tasavaltaa, kun taas toiset olivat monarkian kannalla. Koska yksimielisyyteen ei päästy, jouduttiin suorittamaan äänestys. Tuloksena äänestyksessä saatiin, että monarkistit veivät voiton. Oli aika ryhtyä miettimään sopivaa hallitsijaa.» Siteeratussa kohdassa eivät asiat

kuitenkaan ole niin pahasti sekaisin kuin seuraavassa: »Hallitsijan valinnasta tuli ensimmäinen riidanaihe sosiaalidemokraattien ja oikeistolaisten välillä. Edelliset vaativat ns. omatoimisuuslinjaa: Suomen oma lainsäädäntöelin valitsisi tulevan hallitsijan. Myös pieni osa oikeistolaisia oli tämän linjan kannalla. Suurin osa oikeistolaisia kuitenkin vaati ns. yhteistoimintaperiaatetta. Sen mukaan Suomen eduskunta ja Venäjän väliaikainen hallitus yhdessä päättäisivät hallitsijan valinnasta.» Tässä on nähtävästi aktivistien toiminta, kysymys korkeimman valtan käytöstä ja siihen liittyvä valtalaki sekä eduskunnan suorittama kuninkaanvaali sotkettu samaan ajatuspuuroon.

Kun tasavallan presidentti Urho Kekkonen puhui lokakuun vallankumouksen merkeissä vietetyssä juhlassa Finlandia-talossa, hän mainitsi, että suomalaisten itsenäisyyspyrkimykseen v. 1917 on liittynyt »erilaisia myyttejä, jotka ovat ruokineet ja ylläpitäneet perusteettomia ennakkoluuloja». Myyteistä puhuu myös Tuomo Polvinen v. 1967 ilmestyneessä

tutkimuksessaan Venäjän vallankumous ja Suomi (s. 191): »Suomen kansa rakastaa myyttejä. Luonnollisista syistä ne keskittyvät kansakunnan elämän suuriin käännekohtiin, joista itsenäisyyden saavuttaminen tietenkään ei kuulu vähäisimpiin.» Puheessaan tasavallan presidentti esitti myös toivomuksen, että itsenäisyytemme juhlavuosi antaisi kaikille suomalaisille mutta erityisesti kouluille ja tiedotusvälineille halun paneutua historiantutkimuksen tuloksiin kiihköttömästi, »60 vuoden aikaperspektiivin turvin». Nykyinen nuori polvi ja keski-ikäisetkin ovat saaneet tietonsa v:n 1917 tapahtumista etupäässä oppikirjoista, ja etenkin merkkivuosina niitä ovat jakaneet myös erilaiset viestimet. Viime aikoina julkaistut oppikirjat tuskin tarkoituksellisesti luovat »myyttejä», mutta sellaisia voi syntyä, jos tieto menee heikosti perille. Oikean käsityksen saaminen vaatii myös omakohtaista perehtymistä tarjolla olevaan tietoon ja sen sisäistämistä.

Veikko Ruoppila